

26. Панченко О. Держава. Право і революція у визвольній концепції А. Камінського... – С. 50.
27. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. – С. 98.
28. ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929–1955 рр... – С. 107.
29. Там само. – С. 108–112.
30. Ідея і чин. – 1941. – № 4. – С. 6.

В статье изложены факты, которые изображают идеи государственного строительства в политических концепциях Организации украинских националистов и очерчивают перспективу жизни украинской нации. Автор утверждает, что идеи государственностроения были основой идеологической и социально-политической программы ОУН и базировались на таких принципах, как освободительная борьба, национальная свобода, социальная справедливость; были могучим двигателем развития украинской нации. Проанализированы также основные аспекты эволюции общественно-политических принципов Организации украинских националистов, которые актуальны на современном этапе украинского государственностроения.

Ключевые слова: Организация украинских националистов, нация, национализм, национально-освободительная борьба, Великое Собрание Организации украинских националистов, Украинская Самостоятельная Соборная Держава.

In this article you will find the facts about the idea of the state building in political conceptions of Ukrainian Nationalists Organization which depicts the perspective of the life of the Ukrainian nation in all spheres of political, social, economical and cultural development. The author confirms that the ideas of state building were the principles of ideological and sociopolitical programme of Ukrainian Nationalists Organization and they were based on such notions as struggle for liberation, national freedom, social justice and they were great forces and uniting factor of the Ukrainian nation. Main aspects of social and political principles of Ukrainian Nationalists Organization were also analyzed and they are actual at the present stage of Ukrainian state building.

Keywords: United Ukrainian nationalists, ukrainian nation, nationalism, national liberation struggle, Large Collection of Ukrainian nationalists, Ukrainian Independent State.

УДК 94 (477.8)

Сергій АДАМОВИЧ

ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ ЯК ЗАСІБ ПОЛІТИЧНИХ МАНІПУЛЯЦІЙ У СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ

У статті досліджуються політичні маніпуляції українських партій навколо проблеми історичної спадщини Української повстанської армії. Автор статті стверджує, що ліві та проросійські партії ігнорують історичні реалії і напрацювання сучасної історичної науки задля мобілізації проросійського електорату Сходу й Півдня України. Натомість праві партії домагаються державного визнання вояків УПА борцями за незалежність України.

Ключові слова: Українська повстанська армія, Організація українських націоналістів, політичні маніпуляції, суспільне життя, історична пам'ять, російський імперіалізм, незалежність.

Проблема руху опору ОУН–УПА в 40–50-х рр. ХХ століття продовжує перебувати в політичному дискурсі й використовуватись українськими партіями для мобілізації власного виборчого електорату. Задля припинення політичних маніпуляцій навколо феномену УПА зростає актуальність історичних досліджень історії підрозділів Української повстанської армії.

Дослідження діяльності УПА започатковано в публікаціях А.Боляновського, В.В'ятровича, А.Кентія, Ю.Киричука, М.Кугутяка, О.Лисенка, І.Патриляка, А.Русначенка та інших. Однак використання феномену УПА в сучасній політичній діяльності не знайшло достатнього відображення в працях науковців. З огляду на це в статті поставлено завдання проаналізувати

політичні маніпуляції навколо українського національного руху опору 40–50-х рр. ХХ ст. у суспільному житті незалежної України.

Феномен УПА активно експлуатується політичними партіями України як засіб мобілізації власного електорату. Відзначимо, що націонал-демократичні лідери ще в умовах державного відродження передбачали – фактор різночитань в українській історії щодо УПА буде активно використовуватись як зброя проти об'єднання країни. Так, І. Драч під час виступу на установчому з'їзді ДемПУ 15–16 грудня 1990 р. із приводу цього питання зазначив: “Все це запрограмовано і заангажовано у наше майбутнє, і по цій лінії буде йти ідеологічна боротьба”¹.

Зокрема, Комуністична партія України проводить традиційно активну кампанію засудження “злочинів бандерівців”, спекулює на ностальгічних почуттях виборців старшого покоління Сходу й Півдня України. У власній політичній програмі комуністи запевняють, що будуть перешкоджати спробам “реабілітації і пропаганди, у тому числі в наукових установах, загальноосвітніх і вищих навчальних закладах, ідеології фашизму і неонацизму, зведенню зрадництва в геройство, розгулу антикомунізму й антирадянщини”².

Проросійська частина Партії регіонів використовує радянські кліше в оцінці дій бійців УПА, щоб відвернути свій виборчий електорат від негараздів в економіці та провалів у зовнішній політиці. Так, В. Колісниченко під час виступу в м. Краснодарі 10 вересня 2012 р. заявив, що на противагу попередньому уряду команда М. Азарова відновила історичну справедливість³.

Феномен УПА активно використовується Партією регіонів і лівими політичними силами для ізоляції галицьких областей від решти України й показу інакшості галичан на фоні решти українців. Для прикладу, на сайті Прогресивної соціалістичної партії України розміщується стаття під назвою “Червонна Православна Русь народжує антифашистів, а Галичина – бандерівських вбивць”⁴.

Зауважимо, що ліві політичні сили й Партія регіонів ігнорують сучасні наукові дослідження національно-визвольного руху 40–50-х рр. ХХ ст., які визначають діяльність УПА як боротьбу за здобуття Україною незалежності. Натомість уражають масштаби боротьби упівців. Так, за даними І.К. Патриляка і М.А. Боровика, з 1942 до 1960 р. через структури підпілля пройшло близько 400 тис. українців⁵.

Між тим у політичній агітації використовується російська пропагандистська література. Застосовуються звинувачення УПА в колабораціонізмі чи українців в антисемітизмі, які широко використовувалися радянською політичною пропагандою, були сконструйовані в рамках спецоперацій КДБ, про що збереглися документи й звіти⁶.

Спроби Російської Федерації потрактувати українську історію і паплюжити на державному рівні національно-визвольні змагання межують із втручанням у внутрішні справи суверенної держави й пов'язані з відновленням у російській історіографії сталінських поглядів на події 30–50-х рр. ХХ ст.

Безперечним є той факт, що в Росії публікується значна кількість праць антиукраїнського характеру, які спотворюють історію й спрямовані на дискредитацію України. Уже анотації цих творів агресивно розпалюють негативне ставлення до української нації. “Все Лівобережжя, Крим і Новоросія піднімаються проти окупантів. Росія допомагає бійцям Опору новітнім озброєнням, добровольцями і військовими радикалами... Вони зламають проклятий бандерівський тризуб...”, – ідеться в анотації до книги Г. Савицького “Поле бою – Україна. Зламаний тризуб”⁷.

Така поведінка російських політичних еліт чітко відповідає науковим розробкам американського науковця Е. Саїда, який стверджував, що для підпорядкування та віктимізації корінного населення імперія переписує їхню історію як похідну від імперської історії. Цей процес застосовує наратив, щоб розвіяти суперечливі спогади й поглинути насильство такою панівною імперською присутністю, яка б унеможливила будь-які спроби відділити її від історичної неодмінності⁸.

Унаслідок цього російський імперіалізм, як і будь-який інший, після початку процесів деколонізації отримує можливість стверджувати: “Ти такий, який ти є завдяки нам. Коли ми пішли, ти повернувся до свого жалюгідного становища...”⁹.

Американська дослідниця Е.М. Томпсон пояснює поведінку росіян тим, що імперські нації не визнають законність захисного націоналізму й представляють його як злочин або безза-

коння. Саме тому, на її думку, росіяни не розуміють, що цілком нормально впроваджувати в Україні закони, наприклад, на користь української мови, літератури, культури тощо¹⁰.

Зі свого боку, за повноцінне визнання вояків УПА борцями за незалежність виступають представники Всеукраїнського об'єднання "Свобода" і політичної партії "Наша Україна". Зокрема, нашоукраїнці, поряд з ідеєю формування єдиного національного інформаційного і культурного простору, наполяганні на статусі української мови як єдиної державної, виступають за подолання міжконфесійних протиріч і проведення політики національного примирення через визнання Голодомору 1932–1933 рр. геноцидом проти українського народу та визначення правового і соціального статусу вояків УПА як ветеранів боротьби за незалежність України¹¹. У той же час ВО "Свобода" у "Програмі захисту українців" закликає "визнати боротьбу, яку до кінця 50-х років проводила Організація Українських Націоналістів (ОУН) та Українська Повстанська Армія (УПА), національно-визвольною боротьбою українського народу. Визнати вояків УПА та підпільників ОУН учасниками національно-визвольної боротьби за державну незалежність України"¹².

Однак під час використання унівської тематики ці політичні сили намагаються закріпити за собою вичерпне право на використання в політичних цілях історичної пам'яті. Безумовно, це не сприяє поширенню історичної правди в суспільстві.

Зі здобуттям Україною незалежності поступово відбувався процес формування спільних ціннісних уявлень про події контроверсійного ХХ століття. Однак після обрання Президентом України в 2010 р. В.Януковича в національно-культурній політиці відбувся ухил на користь національних меншин і посилилася співпраця в міжнародних відносинах з Російською Федерацією, що проявилася і в зручному для північного сусіда трактуванні історії УПА. Відзначимо, що маніпулювання історією УПА політичними партіями загрожує посиленням культурно-духовних розбіжностей між регіонами держави й зростанням децентралістських тенденцій.

Таким чином, в умовах становлення української державності, консолідації нації і тиску глобалізаційних процесів зростає необхідність об'єднання навколо спільної історії. На нашу думку, елементами механізму, що дозволить перетворити історію УПА на об'єднавчий чинник, має стати:

- 1) формування спільної історії, яка б розглядала історію УПА як боротьбу за здобуття Україною незалежності;
- 2) протидія нав'язуванню українській історії російських імперських та польських шовіністичних концепцій трактування історії;
- 3) усунення від дискусій щодо історії УПА непрофесійних у галузі історичних знань політиків і формулювання офіційної державної позиції на основі фахових незаангажованих історичних досліджень.

Перспективи подальших розвідок убачаємо в дослідженні шляхів для подолання протиріч між регіонами України й використання культурно-духовної різноманітності країни для зміцнення державності.

1. Центральний державний архів громадських організацій України (ЦДАГО України), ф. 272, оп. 1, спр. 4, арк. 18.
2. Програма Комуністичної партії України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kpu.ua/programma/uk/>.
3. Вадим Колесниченко: Вопрос сохранения исторической памяти является для Партии регионов принципиальным [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.partyofregions.org.ua/news/50548538c4ca424919000255>.
4. Червоная Православная Русь рождает антифашистов, Галиция – бандеровских убийц [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vitrenko.org/start.php?lang=1&article_id=14767.
5. Патриляк І. К. Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду / [І. К. Патриляк, М. А. Боровик]. – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2010. – С. 366.
6. В'ятрович В. Дуже багато негативного досвіду КДБ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cdvr.org.ua/content/володимир-вятрович-дуже-багато-негативного-досвіду-кдб>.
7. Російське чтиво. Запастись валер'янкою [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://life.pravda.com.ua/scandal/49b7e56d520891>.

8. Саїд Е. Культура й імперіалізм / Е. Саїд. – К. : Критика, 2007. – С. 200.
9. Там само. – С. 76.
10. Томпсон Е. М. Після колонії / Ева М. Томпсон // Український тиждень. – 2008. – 25–31 лип. – С. 16.
11. Європейський вибір: незмінність обраного шляху : Основні програмні цілі та політичні завдання партії на сучасному етапі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.razom.org.ua/1asd.pdf>.
12. Програма захисту українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.svoboda.org.ua/pro_partiyu/prohrama/.

В статті досліджуються політичні маніпуляції українських партій навколо проблеми історичного насліддя Української повстанської армії. Автор статті утверджує, що ліві та проросійські партії ігнорують історичні реалії та напработки сучасної історичної науки для мобілізації проросійського електорату Сходу та Югу України. В той же час праві партії добиваються державного визнання воїнів УПА борцями за незалежність України.

Ключові слова: Українська повстанська армія, Організація українських націоналістів, політичні маніпуляції, громадське життя, історична пам'ять, російський імперіалізм, незалежність.

The article studies the political manipulations of the Ukrainian parties as for the issues of historical heritage of the Ukrainian Uprising Army (UUA). The author claims that the left-wing and pro-Russian forces ignore the historical realities and the research of the modern historical science, so that to mobilize the pro-Russian electorate of Southern and Northern Ukraine. Meanwhile, the right-wing parties strive to gain the state recognition of the UUA warriors as the fighters for Ukraine's independence.

Keywords: the Ukrainian Uprising Army, the Ukrainian Nationalists Organization, political manipulations, social life, historical memory, Russian imperialism, independence.

УДК 930(477.83/.86) “1914–1917”

Володимир ГЛИЗНЕР

БОРІТЬБА РОСІЙСЬКОГО ЦАРИЗМУ З “МАЗЕПІНСЬКИМ РУХОМ” У ГАЛИЧИНІ В ПЕРІОД ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: 1914–1917 РОКИ

У статті висвітлюється намагання російського царизму заснувати на захоплених землях Галичини тимчасові державні утворення з осені 1914 до літа 1917 рр. із подальшим приєднанням їх до складу Російської імперії. Досліджено ставлення російської військово-окупаційної влади до місцевого населення краю, охарактеризовано основні напрями діяльності російської адміністрації.

Ключові слова: окупація Галичини, Тимчасове воєнне генерал-губернаторство, Генерал-губернаторство областей Австро-Угорщини, захоплених по праву війни, Обласний комісаріат Галичини та Буковини, російська адміністрація, суд, генерал-губернатор.

Україна сьогодні переживає трансформаційні процеси в національній, політичній площинах, по-новому переосмислює минуле. Тривалий бездержавний статус нашої країни сприяв поширенню на регіональному рівні деформованого уявлення про окремі аспекти її історичного розвитку серед наукових кіл і громадськості.

Перша світова війна, що ознаменувала собою перехід людства від однієї історичної епохи до іншої, належить до числа тих подій в історії, вплив яких відчувається й нині. Вона відіграла велику роль у формуванні нової політичної карти світу.

Невід’ємною складовою ґрунтового вивчення феномену Першої світової війни, що дозволяє скласти комплексне уявлення про цю глобальну подію, є політика російської окупаційної адміністрації в Галичині в 1914–1917 рр.

Важливий джерельний матеріал для вивчення даної теми міститься в дисертаційних дослідженнях сучасних українських істориків, зокрема, О.Мазура, І.Кучери, І.Береста, І.Лозинської¹. У цих працях здебільшого акцентовано увагу на політиці російської влади в Галичині,